

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-394-4-20>

Маркарова Кетевані, магістр мистецтвознавства,
провідний науковий співробітник Музею-майстерні І. П. Кавалерідзе

Монументальні твори Івана Кавалерідзе на Донеччині

Ключові слова: скульптура, монумент, пам'ятник, кубізм, Іван Кавалерідзе.

Ketevani Markarova, Master of Arts, the leading fellow researcher
at the Museum-Workshop of Ivan Kavaleridze

Monumental works of Ivan Kavaleridze in Donetsk region

Abstract. Using the example of the monumental artworks of Donetsk region by Ivan Kavaleridze, the technical and stylistic features of the cubist sculpture of the famous Ukrainian sculptor are considered.

Key words: sculpture, monument, cubism, Ivan Kavaleridze.

Мистецький спадок Івана Кавалерідзе на Донеччині характеризується авангардистськими рисами, гігантськими для тогочасної скульптури розмірами та міцністю залізобетонних конструкцій – улюбленим матеріалом Кавалерідзе у монументальній скульптурі. З двох монументів, створених митцем у 1924–1927 рр. – Артему в Бахмуті та в Артему Святогірську (тоді Слов'яногірську) – наразі зберігся останній, який вважається найбільшим пам'ятником у світі, виконаним у кубістичному напрямку.

За технологією виконання ці твори не мають аналогів через особливу міцність залізобетону, з якого Кавалерідзе робив складну форму. У 20-х рр. ХХ ст. скульптор зміг створити кубістичні монументальні пам'ятники з монолітного залізобетону завдяки співпраці з підрядом Орленків, династією бетонників вищого розряду, що працювали зі скульптором з 1911 р. при створенні пам'ятника княгині Ользі в Києві. Унікальністю технології Орленків було лиття відразу на місці встановлення скульптури. Пам'ятник, що зберігся у Святогірську, одразу відливали на крейдяній горі, простонеба, безпосередньо на будівельному майданчику. Унікальними були й новаторські рішення Кавалерідзе при створенні каркасу пам'ятника – металеві балки (двотаври) основи зв'язували між собою та залізними кільцями дротами, оскільки тоді зварювання ще не використовували. Окремі частини споруджувалися з необпалюваної цегли. Обидва монументи мали майже однаковий розмір – висота бахмутського 300 см, святогірського 280 см.

У 2018 р., вперше після останньої реставрації 1983 р., пам'ятник Артему в Святогірську, що належить до Святогірського історико-культурного заповідника, пройшов перший етап реставраційних робіт.

З погляду збереження культурної спадщини за своїми технічними, технологічними та стилістичними особливостями пам'ятник у Святогірську

Section 1. Ukrainian art from ancient times to the present

є унікальним прикладом кубістичної монументальної пластики, що не має подібних в світі. Скульптура не потрапила під дію закону про декомунізацію через статус пам'ятки національного значення, а нещодавно експертна комісія з питань обліку об'єктів культурної спадщини МКІП України перейменувала мистецький твір на «Пам'ятник авторства видатного скульптора І. П. Кавалерідзе».

